

INDEPENDENȚĂ, SECURITATE ȘI STRATEGII ENERGETICE ÎNTRE VIS ȘI REALITATE

ENERGY INDEPENDENCE, SECURITY AND STRATEGIES BETWEEN VISION AND REALITY

*Gl. bg. (r) prof. univ. dr. Mircea UDRESCU**
*Col. (r) prof. univ. dr. Benone ANDRONIC ***

Rezumat: *Ca în orice domeniu al economiei, și independența energetică apare atunci când necesarul de consum este acoperit integral din resursele proprii. Este o formă de dezvoltare autarhică, specifică țărilor care beneficiază chiar mai mult decât au nevoie de resurse energetice, fie pe cale naturală, fie puse în operă de către societate. Inițial, independența energetică a fost o preocupare suverană a fiecărui stat independent. Cu timpul, aceasta, pe măsura fenomenelor de integrare politică, a căpătat și ea valențe globale, devenind o realitate cotidiană interdependența tot mai ridicată a sistemelor energetice naționale. Iată de ce, responsabilitatea protejării sistemului național energetic nu mai este o funcție independentă a statelor, ci devine o preocupare a organismelor supranaționale, responsabile de stabilitatea sistemului integrat, în beneficiul tuturor statelor implicate.*

Cuvinte-cheie: *energie; independență; securitate; suveranitate; politici; comunitate europeană.*

Abstract: *The same as in any domain of economy, energy independence occurs when the necessity of consumption is fully covered from own resources. It is a form of autarchy specific to the countries that benefit of even more energy resources than they need, be they naturally generated or granted by society. Initially, energy independence was one of the basic sovereign concerns of each independent state. In time, attuned to the phenomena of political integration, it has also acquired global dimensions, becoming a daily reality due to the growing interdependence of national energy systems. Consequently, the responsibility of protecting the national energy system is no longer an independent function of each individual state, but it has rather become a concern of supra-national organizations in charge with the stability of the integrated system, to the common benefit of all the states involved.*

Keywords: *energy; independence; security; sovereignty; policies; European community.*

* Prof. Univ. Asoc. la Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, membru titular al Academiei Oamenilor de Științe din România, email: mirceaudrescu@yahoo.com,

** Prof. univ. asoc. la Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, membru corespondent al Academiei Oamenilor de Științe din România, email: benoneandronic@yahoo.com

Considerații generale. Într-o lume tot mai globalizată, în care statele lipsite de un management performant sunt tot mai mult atrase la o competiție dirijată de forța firmelor globale, companiile și indivizii se închină la zeul competitivitate, pentru atragerea de cote cât mai mari din piață. Iar zeul competitivitate zâmbește protector firmelor care vând mai mult și obțin profituri tot mai mari. Dimpotrivă, statele și firmele care se caracterizează printr-o structură instituțională prea stufoasă, generatoare de costuri administrative mari, devin dezorientate în fața oportunităților și vulnerabile în procesele de competitivitate. După mai bine de un sfert de secol de când România a scuturat lanțurile centralismului excesiv, se găsește în rândul țărilor cărora li se sugerează să construiască un aparat de stat mai suplu, mai competent și mai performant, mai aplecat pe respectul spre valori și instituții, pentru a proiecta noi obiective naționale care să fie încununat de succes. În acest context se înscrie și domeniul energetic, despre care se tot vorbește în termeni de independență, securitate și strategii, dar se constată că facturile la consumatorii casnici sunt tot mai greu de achitat, în timp ce unii consumatori majori devin băieți deștepți.

Toată lumea știe că, în 1990, România a pornit la noul său drum cu zero la datorie externă și cu o industrie ce contribuia la PIB cu mai bine de 45%. Noii conducători au declarat însă că industria țării este un morman de fiare veci, iar noii formatori de opinii nu au scăpat nici-un prilej pentru a convinge, de data aceasta pe alegătorii liberi, că industria era vlăguită, cu echipamente depășite moral, cu consumuri energetice foarte mari, ceea ce făcea ca produsele românești să devină necompetitive. Ca atare, prin politici naționale aplaudate de forțele globalizatoare, după mai bine de un sfert de secol realitatea națională arată că unele sectoare industriale au dispărut pur și simplu, iar altele și-au redus foarte mult producția. Spre exemplu, în domeniul energetic, din zece rafinării existente în 1990, numai 4 mai sunt funcționale în prezent, astfel: Petrobrazi – devenită OMV Petrom, Petrotel – devenită LukOil, Vega și Petromidia – ce aparțin de Rompetrol. Aceste mutații în domeniu au generat discuții tot mai aprinse în legătură cu securitatea, independența și strategiile energetice ce ar trebui să caracterizeze eforturile următoare ale României.

Obiective și strategii.

Securitatea energetică exprimă o stare mult mai complexă decât cea rezultată din independență energetică, deoarece se referă la asigurarea necesarului de aprovizionat sau de consum în condiții de certitudine - în ceea ce privește cantitățile, prețurile și rutele sau traseele agreate, de eficiență economică și de context – menit să reducă riscul perturbărilor.

Experți recunoscuți ai domeniului apreciază că securitatea energetică a unui stat se poate fundamenta pe un mix energetic, bazat pe următoarele principii mai importante, astfel: 1. diversificarea surselor de aprovizionare, 2. menținerea unor șarje de siguranță – însemnând complementaritate în utilizare, capacități suplimentare pe tipuri de energie și rezerve care pot fi accesate în situații deosebite, de forță majoră, 3. interconectarea rețelelor energetice și 4. un sistem informațional operațional, menit să ofere informații de calitate despre ceea ce este prezent și despre viitorul piețelor energetice, care să prevină situațiile de criză, situații ce pot conduce chiar la punerea sub semnul întrebării a prerogativelor de suveranitate și independență națională. Tocmai de aceea, funcționarea eficientă a piețelor de energie este în sine un factor de securitate energetică. Este nevoie de piețe libere, lichide, stabile și flexibile, capabile să absoarbă rapid șocurile excesului de cerere sau deficitului de ofertă, în condiții mai bune decât ar face-o un sistem închis și controlat.¹³¹

Gradul de dependență energetică și gradul de securitate energetică se concretizează în obiective politice și economice, adevărate viziuni macroeconomice, a căror realizare presupun strategii adecvate. Ca atare, strategiile reprezintă căi adoptate pentru atingerea obiectivelor, din care rezultă sensul acțiunii, concentrarea eforturilor, principalele etape etc. Obiectivele macroeconomice reprezintă ce trebuie făcut, iar strategiile, inclusiv cele din domeniul energetic, arată cum trebuie făcut. Spre exemplu, dacă viziunea politică este formulată sub forma realizării independenței energetice până la o anumită dată, necesarul respectiv poate presupune fie strategia dezvoltării capacităților de producție dintr-un domeniu energetic, fie un mix strategic, de îmbinare a dezvoltării cu modernizări tehnologice care să conducă la economii, la reduceri de consum. Atunci când nu se cunoaște cu precizie obiectivul strategic, orice strategie devine nerealistă, chiar inutilă. Când nu se cunoaște nivelul de performanță ce trebuie atins, nu sunt puțini aceia care aduc acuzații în legătură cu necesitatea și conținutul strategiilor, de genul: Evenimentul cel mai important al anului 2015 ar trebui să fie publicarea unei strategii energetice actualizate a României, cu implicații majore pentru viitorul sectorului energetic românesc și pentru toate părțile implicate. Astfel, va fi interesant de urmărit cum dorește statul român să revigoreze acest sector strategic și să crească independența energetică a României, în condițiile unor prognoze de consum redus, a unor capacități de producție cu randament scăzut, dar și al cuplării piețelor statelor membre ale UE și deci a creșterii potențialului de export al României. Viitorul unor proiecte strategice

¹³¹ Octavian-Dragomir Jora, *Economia României, spre a fi realmente funcțională, are nevoie de un mix industrial și de unul energetic inteligent*, convorbire cu Vasile Iuga, *Economistul*, nr. 18, 19-25 mai 2014, p. 16.

precum Târnița-Lăpușești, unitățile 3 și 4 de la Cernavodă, centrala de la Rovinari, proiectele de interconectare a sistemelor de transport al gazelor naturale, dar și viitorul energiei regenerabile în România va depinde de direcțiile strategice pe care statul român se va angaja să le urmeze.¹³²

Anul 2015 a trecut, anul 2016 este pe sfârșite, iar strategia energetică continuă să fie un prea interesant imperativ al prezentului și viitorului apropiat. Oamenii se pot întreba: Dacă România funcționează așa cum funcționează și fără strategie energetică, de ce să se depună eforturi pentru a se mai realiza o strategie care să poată fi utilizată?

Stare de fapt. Majoritatea analizelor din domeniu constată faptul că România își asigură din producție internă circa 76-80% din consumul energetic (gaze naturale, energie și produse petroliere), fiind considerată una dintre statele europene cu cea mai mică rată de dependență. La nivelul Europei, rata de dependență energetică (%) se prezintă în jurul datelor prezentate mai jos, astfel:

Satut	Italia	Spania	Germania	Austria	Grecia	Slovacia	UE 28	Croația	Ungaria	Franta	Slovenia	Marea Britanie	Bulgaria	Cehia	Polonia	Serbia	România	Danemarca
%	77	71	63	63	62	60	53	52	52	48	47	46	38	28	26	24	19	12

Cu toate acestea, România se menține pe ultimele locuri în Europa atunci când se analizează eficiența energetică, indicatorul esențial privind utilizarea calitativă la nivel național a energiei, intensitatea energetică a economiei românești, care se exprimă prin cantitatea de energie folosită la realizarea unei unități de produs intern brut. Acest indicator plasează România în rândul celor mai energointensive țări din Europa, indicele acestuia fiind aproape dublu față de media europeană. Dacă România și-ar propune să crească productivitatea energetică, cu actualul consum și-ar putea dubla producția economică, fără să își mai pună problema măririi capacității de producție în domeniul energetic. O adevărată himeră decizională.

Se mai afirmă că România beneficiază de un mix energetic echilibrat și divers, în cadrul căruia este demnă de luat în seamă și capacitatea de producție de energie regenerabilă.

¹³² Roxana Petrescu, *Obsedantul cuvânt strategie revine în 2015*, articol, Ziarul Financiar – Energie, februarie 2015, p. 6.

Menținerea și reducerea dependenței actuale de importurile de resurse energetice necesită investiții masive, în multe domenii, și cu cât acestea sunt puse mai mult în spatele statului, cu atât ele devin mai interesante pentru grupuri chiar obscure de interese. Luându-se în calcul actualul ritm de exploatare, se estimează că rezervele cunoscute de hidrocarburi se vor epuiza în circa 15-20 de ani. Înlocuirea acestor rezerve presupune, de asemenea, investiții majore în explorarea de noi perimetre, precum și în creșterea gradului de recuperare a zăcămintelor mature. Unele speranțe se leagă de punerea în exploatare a rezervelor de gaze de mare adâncime din bazinul Mării Negre, cât și a gazelor de șist.

Pe ansamblu, piața energetică din România - cu tot ceea ce presupune ea: extracție, transport și distribuție – reprezintă un sector al economiei care cumulează afaceri de circa 30 de miliarde de euro, în care lucrează circa 110 000 de angajați. În aceste condiții, se apreciază că România este a cincea țară la nivel european în funcție de producția de gaze și petrol. Mixul de energie, care include toate formele de producție, de la gaze, cărbuni, hidro, nuclear sau energie verde este echilibrat, România având posibilitatea de a-și consolida statutul de exportator în regiune. Cu toate acestea România ocupă locul 17 la nivel european în ceea ce privește consumul pe gospodărie. Este un indicator care arată că piața locală este în continuare subdezvoltată. O gospodărie din Franța, de exemplu, consumă de 14 ori mai multă energie decât una din România.¹³³

Cu toate că România înregistrează exporturi de energie, ea se află pe podium în ceea ce privește plata facturii de către consumatorul casnic. Astfel, conform datelor raportate de Rurostat, media europeană de creștere a prețurilor electricității pentru consumatorii casnici a fost în perioada 2012-2013 de 2,81%. În 11 state membre prețurile au scăzut, în timp ce în celelalte au fost înregistrate creșteri semnificative. Cea mai mare creștere a prețurilor, în perioada menționată, a avut loc în Estonia (21,73%), pe următorul loc se află Grecia, cu o scumpire de 19,68%, podiumul fiind întregit de România, unde prețurile au crescut cu 16,81%. În cazul consumatorilor industriali, prețurile au crescut în intervalul precizat, cu 2,42% la nivel european, în timp ce în România scumpirea a fost dublă mediei europene, mai exact de 5,41%.¹³⁴ Ca atare, structura prețului la electricitate, plătit de consumatorul final, în martie 2015, fără TVA, este prezentată în tabelul următor, astfel:

¹³³ Roxana Petrescu, *Energia dintr-o privire*, articol, Ziarul Financiar – Energie, februarie, 2015, p.16.

¹³⁴ Ciprian Mailat, *Factura la electricitate pe înțelesul tuturor*, articol, Capital -Energie, supliment, martie, 2015, p.XII.

Detalii	Gospodării	Companii
Preț electricitate	29%	43%
Tarif furnizare și distribuție	49%	22%
Certificate verzi	9%	13%
Tarif de transport	5%	8%
Contribuție cogenerare	4%	6%
Servicii de sistem	3%	5%
Acciză	1%	3%

În mare aceasta este și structura afacerilor într-o piață de aproximativ 30 de miliarde de euro, în care lipsa integrării duce la creșterea în scară a prețurilor la consumatorul final.

Evoluțiile și starea principalilor indicatori din domeniul energetic rezultă din tabelul următor, astfel¹³⁵:

Domeniu	Evoluția indicatorului	2011	2012	2013	2014	2015
Energie	Consumul de energie (TWh)	54,9	54,4	52,3	53,3	54,7
	Prețul spot mediu al energiei (euro/MWh)	52,13	48,8	35,34	34,36	36,4
	Exportul de energie electrică (TWh)	4,8	4,3	4,7	8,5	8,2
	Producția de energie (TWh)	56,9	54,3	54,4	60,2	61,7
Petrol	Prețul barilului (\$)	111,26	111,63	108,56	98,97	52,32
	Importul de țiței (mil. tone)	5,4	5,1	5,3	6,7	6,6
	Prețul mediu benzină (lei/l)	5,29	5,84	5,84	5,99	5,41
	Preț mediu motorină (lei/l)	5,25	5,98	5,98	6,06	5,35
	Producție benzină (mil. tone)	3,2	3,0	3,3	3,3	3,0
	Import benzină (mil. tone)	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
	Export benzină (mil. tone)	1,8	1,6	1,8	1,8	1,8

¹³⁵Prelucrare după Roxana Popescu, *Momentul recapitulării*, articol, Ziarul financiar –Energie, februarie, 2015, p. 16-23.

	Producție motorină (mil. to.)	3,8	3,7	4,2	5,1	5,0
	Import motorină (mil. to.)	1,3	1,5	1,1	1,0	1,2
	Export motorină (mil. to.)	0,7	0,7	0,9	1,6	1,6
	Producție de țigări (mil. to.)	4,2	4,0	4,1	4,1	3,9
	Cifra de afaceri la carburanți (mld. lei)	35,7	41,2	39,4	40,9	39,3
	Petrol importat (mld. euro)	3,15	3,18	3,14	3,56	2,3
Gaze	Producție internă (mld. m.c.)	11	11	11	11	11
	Consumul (mld.m.c.)	14,2	13,6	12,5	12	10,8
	Prețul importului de gaze rusești (mil.\$)	1246,4	924	497,4	121,3	51,8
	Prețul de import (\$/mia m.c.)	442	440	418	367,6	304,7
	Ponderează gazului rusec în consum	20%	3%	10%	3%	1,7%
Eoliană	Capacitate instalată anual (MW)	520	923	695	354	23
	Capacitate anuală (MW)	982	1905	2599	2953	2976

Strategie fără viziune. Anul 2007 a oferit României o mult lăudată strategie energetică, menită să dirijeze eforturile din domeniu până în 2020. Ea s-a dezvoltat pe convingerea, lipsită de fundament științific, a unei dezvoltări economice continue de circa 2-3%, dezvoltare ce ar fi angajat un consum din ce în ce mai mare de energie. Drept urmare, se prevedeau noi unități de producție, printre care hidrocentrala Tarnița, reactoarele 3 și 4 de la Cernavoda, chiar realizarea unei noi centrale nucleare.

Criza financiară, economică și socială a adus factorii de decizie într-un alt sistem de condiționări. În 2011, s-a încercat cosmetizarea strategiei energetice din 2007. În 2014, s-a lansat în dezbatere publică o nouă variantă de strategie. Ea nu este aprobată nici până la această dată.

Sunt însă numeroase vocile care cer cu insistență o strategie energetică adoptată de Parlament, care să angajeze eforturi financiare consistente. Se aduc argumente în sensul necesității unei perspective clare a domeniului, necesității corelării domeniului energetic cu celelalte sectoare de activitate, necesității

modernizării tehnice a domeniului și realizării unui nou mix energetic, sugerându-se renunțarea la energia pe cărbune și dezvoltarea producției de energie hidro și nucleare, necesității creșterii exportului de energie, din moment ce alte țări europene sunt foarte dependente de importuri energetice etc. Fără a se responsabiliza care va fi consumul energetic și care va fi producția energetică a României într-un anumit interval de timp, fie el 2020 sau 2040, se insistă pe necesitatea unei strategii energetice de țară, care să angajeze repede surse financiare. Se sugerează necesitatea liberalizării prețurilor din energie, pe libertatea de acțiune a actorilor din piață, pe restrângerea rolului statului în economie în general, și în energie în special. Un vacuum merit să favorizeze adoptarea de decizii politice majore în interesul unor grupuri de influență.

Desigur, există și puține puncte de vedere extrem de responsabile, care susțin opinii de genul: strategia energetică nu poate fi ruptă de o strategie a dezvoltării economice; strategia energetică este gestionată de ministerul de profil, dar nu poate fi asumată de acesta; producția de energie este o viziune ce sistematizează viziunea de consum energetic a tuturor categoriilor de consumatori; o strategie bună este aceea care ia în considerare diverse scenarii de evoluție în timp a sectorului energie; o strategie bună ghidează, favorizând faptul ca deciziile punctuale de investiții majore în domeniu să fie luate după analize profunde de oportunitate și de context; strategiile din orice domeniu devin repere de angajare a eforturilor numai dacă se fundamentează pe principii de integritate, moralitate și responsabilitate etc.

Strategie românească versus politicile Uniunii Europene. În mod firesc, strategia energetică românească este condiționată de considerentele domeniului, specifice Uniunii Europene. Un angajament asumat de România este acela al programului 20-20-20. Scopul acestui program este cumulat, și presupune eforturi naționale pentru ca, în 2020, România să atingă următoarele obiective, astfel: reducerea cu 20% a emisiilor de gaze cu efect de seră față de anul 1990; reducerea cu 20% a consumului final de energie față de anul 2005, prin creșterea eficienței energetice; și creșterea ponderii surselor regenerabile în totalul mixului energetic la minim 20% - obiectiv care necesită investiții majore și în continuare.

De curând, Uniunea Europeană a publicat principiile Uniunii Energetice Europene. Elementul cheie al acestor principii este viziunea realizării unei piețe energetice funcționale europene, puternic integrate, în care orice imput energetic național are efect asupra tuturor celorlalte sisteme naționale. Prin acceptarea acestor principii, toate țările membre UE se obligă să acționeze unitar și coordonat în domeniul energetic. În acest sens, se preconizează cel puțin trei direcții principale de acțiune, astfel: creșterea gradului de integrare și interconectare între statele membre; crearea unui organism unic de reglementare energetică la nivel

europenean – care va integra cele 28 de organisme naționale; și realizarea unui sistem unic european de definire, monitorizare și protecție a consumatorilor vulnerabili.

În asemenea condiții, orice strategie energetică românească trebuie să urmeze un proces specific de avizare, coordonare și monitorizare din partea forurilor europene abilitate.

Strategii naționale versus strategii de firmă. Cu o strategie energetică națională devenită publică încă din 2007, actualizată prin 2011, ce se dorea înlocuită cu o alta prin 2014, dar care nu a fost finalizată nici în 2016, lista celor mai mari companii energetice din România la nivelul anului 2015 continuă să fie aproximativ la fel și în 2016, arătând astfel:

Companie	Procent controlat de statul național (%)	Domeniu	Listare	Pondere piețe externe în total venituri (%)	Profit net În 2013 (mil. euro)
OMV (Austria)	32	Petrol: exploatare și producție, rafinare, retail, petrochimie, energie	Viena	65	1 729
PKN Orlen (Polonia)	28	Petrol: exploatare și producție, rafinare, retail, petrochimie, energie electrică	Varșovia	60	21
MOL (Ungaria)	25	Petrol: exploatare și producție, rafinare, retail, petrochimie, energie	Budapesta Varșovia	73	-191
CEZ (Cehia)	70	Energie-distribuție, furnizare, producție, minerit, energie termică	Varșovia Praga	20	1 357
PGNIG (Polonia)	72	Petrol, gaze, energie electrică și termică, depozite gaze	Varșovia	-	456
LOTOS (Polonia)	53	Petrol-explorare și producție, rafinare, retail	Varșovia	29	9
ELECTRICA (România)	49	Distribuția și furnizarea de energie	București Londra	0	71
ROMGAZ (România)	70	Producția de gaze naturale și de energie electrică	București Londra	0	225
Hidroelectrica (România)	80	Producția de energie electrică	Nelistată	0	270
CEN OLT. (România)	77	Producția de energie	Nelistată	0	1

Cu sau fără strategii naționale, este o situație publică faptul că firmele din Polonia dețin strategii de companie, care vizează perioada 2014-2022, în care sunt specificate clar bugetele de investiții, obiectivele ce țin de profitul operațional, de menținerea politicii de dividende, de politicile de extindere pe plan extern.

La rândul său, OMV are o strategie generală până în 2021, cu direcții de dezvoltare flexibile.

Concluzii și semne de întrebare. România este un producător important de petrol și gaze, locul cinci la nivel european, dar nu are o prezență regională consistentă pe piața energetică. În plan național, România nu mai are companii integrate. După cum rezultă din tabelul de mai sus, producătorii români sunt fragmentați în funcție de resursă și de domeniul de activitate și, din nefericire, nu mai dispun nici de rețele proprii de distribuție. Tot din tabel rezultă că CEZ cumulează aproape toate tipurile de producție și deține propria rețea de distribuție. La fel, companiile din Polonia se completează reciproc, constituind în bloc un puternic centru de producție, distribuție și furnizare. Dincolo de lipsa unei viziuni naționale în domeniul energetic, este evident faptul că anumite interese politice incriminatoare și-au dat mâna cu un management defectuos. Spre exemplu, la Hidroelectrică s-au promovat o serie de contracte de distribuție de energie către unii băieți deștepți, rezultând pierderi de peste un miliard de euro, sub oblăduirea unui înalt patronaj politic, juridic și moral. Pe cale de consecință, Hidroelectrică a intrat în insolvență, în timp ce concurența de pe piața energetică românească savurează asemenea oportunități nesperate. Mai mult, în 2015, opinia publică românească a luat cunoștință cu indignare de faptul că firma PETROTEL LUKOIL ar fi fraudat statul român cu peste 1,7 miliarde de euro printr-o ingenioasă inginerie fiscală.

De ce și cum sunt primele cuvinte ale unor întrebări care se pot pune atunci când se constată că discursurile despre independență, securitate și strategii energetice sunt dinamitate din interior. Sunt întrebările ce se pun atunci când visuri despre independență și securitate energetică sunt curmate dureros prin strategii irresponsabile.

BIBLIOGRAFIE

DRAGOMIR JORA O., *Economia României, spre a fi realmente funcțională*, Economistul nr. 18, 2014;

- MAILAT C., *Factura la energie pe înțelesul tuturor*, articol, Capital-Energie, supliment, martie-2015;
- PETRESCU R., *Energia dintr-o privire*, articol, Ziarul Financiar – Energie, februarie, 2015;
- PETRESCU R., *Obsedantul cuvânt - strategie revine în 2015*, articol, Ziarul Financiar- Energie, februarie - 2015;
- POPESCU R., *Momentul recapitulării*, articol, Ziarul financir –Energie, februarie, 2015.

